
ÚVODNÍK

Mozek, psychika a biologická psychiatrie

Sikora J.

Motto:

Pro rozumnou duši je život v tak božsky vybudovaném domově, jakým je tělo, ve kterém sídlí, bez poznání jeho úžasné struktury, věci vysoce vyčerpávající.

Robert Boyle (1627–1691)

Lidé vědy se musí potýkat nejen s vědou o člověku, ale také – což je mnohem těžší – musí přimět svět, aby se seznámil s tím, co objevili. Jestli tento těžký úkol nezvládnou, zničí se sami svými polovičatými dovednostmi.

A. W. Bertrand Russel (1872–1970)

Je tomu již několik desítek let, kdy jsme se vášnivě v diskusích přeli o podstatu psychických poruch, o to, zda psychika jako taková, nebo také mozek, hrají svou úlohu. Oč jsme toho věděli méně, o to byly diskuse emotivnější. Zastáncům biologických koncepcí byl vytýkán redukcionismus z obavy o ztrátu pojetí člověka jako neopakovatelné individuality. Nebylo však známo, co je třeba hledat, a také kde (mozek je příliš velkou „kupkou sena“). Úvahy o tom, že mozek či jeho struktury odpovídají za duševní poruchy jsou staré již mnoho staletí. Chyběly však nástroje a metody, jak to prokázat.

Stěží lze vymezit přesnou hranici, kdy biologické vědy začaly přinášet poznatky, týkající se změn doprovázejících duševní poruchy. Byly hledány disbalance v koncentracích různých látek a patologické metabolity. Hematoencefalická bariéra se svou omezenou propustností nutila studovat likvor či přímo mozkovou tkáň, jejíž nedostupnost u člověka vedla k experimentování na subhumánní úrovni s vytvářením modelů, které mohly stěží nahradit studium skutečných psychických poruch u lidí. Vliv halucinogenů na serotoninergní struktury vedl ke vzniku serotoninergní hypotézy schizofrenie, která byla záhy nahrazena hypotézou dopaminergní (dopaminergní látky dokázaly provokovat, zatímco antidopaminergní látky tlumily psychotické projevy). Deplece serotoninu a noradrenalinu byly spojovány s depresí.

Za průlomový moment lze přece jen považovat objev cAMP (cyklický 3'-5'-adenozinmonofosfát) signální dráhy Sutherlandem v 60. letech minulého století. Celá pozornost se zaměřila na funkci synapsí, přenos signálu, informační molekuly

a jejich interakce s vnímavými elementy čili receptory. K tomu bylo zapotřebí sofistikovaných technik, které umožňovaly měření velmi nízkých koncentrací studovaných látek. Mohutný rozvoj neurochemie, a potažmo neurověd, přinesl obrovské množství poznatků, ale současně i otázek. Ukázalo se, že není možné interpretovat vztahy mezi klinicky definovanou poruchou a molekulární změnou lineární závislostí, jelikož podstata molekulárních interakcí je nesmírně komplexní povahy. Přenos signálu (neurotransmise) je modifikován celou řadou neuromodulačních mechanismů, které vyladují neuron k přijetí či vysílání signálů. Je zajímavé, že psychofarmaka ovlivňují převážně neuromodulace.

Vývoj poznání nastiňuje další cesty výzkumu a vede ke vzniku nových odvětví. Psychiatrie nestojí stranou. Dala vznik biologické psychiatrii, jejíž název vnikl částečně jako reakce na bující psychologické koncepcí před 40 lety. Světová federace společností biologické psychiatrie (WFSBP), jako mezinárodní organizace pro podporu a vývoj biologické psychiatrie, byla založena v Buenos Aires v roce 1974, kde Edmond Fischer dal podnět k organizaci prvního mezinárodního kongresu věnovanému biologické psychiatrii. V současné době WFSBP sdružuje společnosti biologických psychiatrií ze 60 států a jejími členy jsou psychiatři ze 105 států. Tento vývoj si u nás vyžádal založení Společnosti pro biologickou psychiatrii, a to na popud členů sekce biologické psychiatrie Psychiatrické společnosti ČLS JEP. Členem WFSBP se naše společnost stala v roce 1998. V těsné spolupráci se sekci biologické psychiatrie, Psychiatrickou společností a dalšími společnostmi z oblasti neurověd organizuje vědecká setkání pracovníků základního výzkumu a pracovníků klinických, čímž dochází k vzájemnému obohacení s pozitivním vlivem na racionální terapii pacientů s duševními poruchami. V tomto ohledu je nutno se zmínit o konferencích biologické psychiatrie v Luhačovicích a sympoziích biologické psychiatrie v Jihlavě, která se těší stále větší oblibě. Příští Světový kongres biologické psychiatrie se koná ve dnech 17.–21. 3. 2007 v Santiagu (Chile).

WFSBP začala v roce 1998 vydávat *The World Journal of Biological Psychiatry* a předseda naší společnosti je členem redakční rady tohoto časopisu. Časopis měl v roce 2005 impakt faktor 2,800 a zaujímá 31. místo mezi 94 vědeckými časopisy po

Acta Psychiatrica Scandinavica s IF 2.968 na 28. místě a Schizophrenia Bulletin s IF 2.871 na 30. místě.

Dlouhá předlistopadová léta nebyla pro psychiatrii a její vývoj příznivým obdobím, a proto je nutno se s deficitem, zapříčiněným tímto obdobím,

vyrovnat. Náš vstup do WFSBP je jedním z důležitých kroků na této cestě. Pro nás samotné je potěšující, že biologická psychiatrie může přispívat k překlenutí mezer a budování mostů mezi obory studujícími zákonitosti psychické a obory studujícími jejich molekulární podstatu.

Dodáno redakci: 14. 9. 2006

*MUDr. RNDr. Jan Sikora, CSc.,
předseda SBP*

VI. česko-slovenská konference: Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku

Ve dnech 15.–16. ledna 2007 proběhne na půdě Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci VI. česko-slovenská konference „Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku“, kterou organizuje Katedra psychologie Filozofické fakulty UP Olomouc a Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. lékařské fakulty UK Praha spolu se svými partnery. Konference je věnována problémům aplikace a výuky kvalitativního přístupu a metod. Konference navazuje na předchozí ročníky pořádané v letech 1999 až 2006 na stejné téma v Brně, Olomouci a Praze, tento rok s podtitulem „**Analýza a interpretace kvalitativních dat**“. Během již šestého společného setkání, jak už napovídá podtitul, bychom se s Vámi rádi hlouběji zamysleli nad procesem analýzy dat získávaných pomocí kvalitativních metod. Tato stále spíše individuální, nespoutaná a možná trochu i intimní badatelská činnost zatím úspěšně odolává přesnějšimu metodickému ukotvení. Je to důvod proč nás „kvalitativa“ baví nebo nás to v poznávání brzdí? Očekáváme, že právě tradičně interdisciplinární diskuze nad přednesenými příspěvky přinese mnoho inspirace, podnětů i poučení pro další výzkumy.

Uvítáme příspěvky a referáty z aktuálně probíhajících psychologických, sociologických, pedagogických, filozofických či antropologických projektů, kritickou revizi již publikovaných studií, stejně jako i teoretické úvahy nad procesem analýzy kvalitativních dat, jejich interpretace či následného zavádění výsledků do praxe.

Další možnou tématickou skupinu pro přihlašování příspěvků tvoří aplikace kvalitativního přístupu a metod v oblastech: **klinického výzkumu, narativního přístupu, sociologického výzkumu, výzkumu v rámci pomáhajících profesí, výzkum v oblasti pedagogiky, speciální pedagogiky a výchovy, adiktologického výzkumu a obecně výzkumu rizikového chování.**

Jedním z cílů konference je fundovaná reflexe kvalitativního přístupu ve výzkumu člověka s ukázkami konkrétních empirických studií, tentokrát převážně se vztahující k procesu analýzy a interpretace kvalitativních dat. Konference je akreditována Asociací klinických psychologů ČR.

Bližší informace o konferenci jsou k dispozici u PhDr. Matúše Šuchy, e-mail: msucha@post.cz. Aktuální informace a přihláška na konferenci: www.adiktologie.cz.

- **Fakultní nemocnice v Motole přijme lékaře/ku psychiatra pro dospělé pacienty.** Požadavek: specializovaná způsobilost v oboru. Písemné nabídky s CV zasílejte na sekretariát personální náměstkyně, FN Motol, V Úvalu 84, 150 06 Praha 5 nebo na e-mail: danuse.chroustovska@fnmotol.cz. Možnost ubytování pro mimopražské. Info: 22443 1100.